

Mediji vs. Romi – kako se boriti protiv govora mržnje na mreži

Benjamin Ignac, Sandra Bogdan i Božo Levaković

Mediji (tisak, televizija, online vijesti i društvene mreže kao što su Facebook ili Instagram) igraju ključnu ulogu u informiranju naših sugrađana i oblikovanju njihovog javnog mišljenja. Uz toliko moći dolazi i velika odgovornost. To su hrvatski mediji, čini se, zaboravili jer već duže vrijeme vode medijsku kampanju protiv Roma. Sve je više desničarskih portala poput eMeđimurja, koji pristrano izvještavaju o Romima i koji vole senzacionalizirati kriminalitet Roma. Preplavljeni smo dezinformacijama - pričama o Romima koje sadrže nepotpune, varljive, a ponekad čak i lažne informacije o Romima. Na primjer, 2019. godine je u Međimurskim medijima započela cirkulirati dezinformacija da su Romi, koji čine 7% stanovništva Međimurja, odgovorni za 70% kaznenih djela. Faktograf.hr je kasnije otkrio da je riječ o neutemeljenoj statistici koja je proizašla iz anketnog 'istraživanja' o situaciji sigurnosti u Međimurju koje je provela lokalna policija na uzorku od 562 ispitanika. Zanimljivo je i da, unatoč alarmantnim 'podacima' iz Međimurske županije o 'romskom teroru', pravi podaci za Hrvatsku pokazuju da se u zadnjih pet godina kontinuirano smanjuje broj kaznenih djela koja su počinili Romi nad osobama drugih etničkih pripadnosti. Bez obzira na to da su ovi senzacionalistički 'podaci' o međimurskim Romima u medijima bile dio protu-Romske propagande, na kraju se medijski ipak najviše pamti upravo ovaj 'fake news' o „7% stanovnika počinitelja - 70% kriminala u županiji“. To je ono što ostaje i što javnost prevodi na još jednostavniji jezik - Romi su odgovorni za 70% kriminaliteta u Međimurju.

U eri interneta i društvenih medija postalo je još teže boriti se protiv ovakve vrste narativa, pogotovo zato što se sadržaj na društvenim mrežama generira u većem obujmu i većom brzinom. Platforme društvenih medija se u Hrvatskoj relativno slabo reguliraju, zbog čega se u komentarima nerijetko susrećemo sa primjerima govora mržnje i sadržaja koji potiču na mržnju prema Romima ili čak pozivaju na genocid. Najbolji primjer je facebook grupa „[Želim Normalan Život](#)“, koja uključuje poznate krajnje-desničarske nacionaliste iz Međimurja koji podržavaju NDH. Koristili su svoju platformu za organizaciju protu-Romskog prosvjeda 1.6.2019. u Čakovcu, a u zadnje vrijeme promoviraju i svoju krajnje-desnu političku stranku „Domovinski Pokret“. Njihova stranica ima više od 11.000 sljedbenika, i gotovo svakodnevno prenose novi medijski sadržaj koji je uglavnom ponižavajući prema Romima ili je dizajniran da potakne strah ili mržnju prema ovoj etničkoj skupini. Ovakav sadržaj samo učvršćuje negativnu sliku o Romima u javnosti, a stalna izloženost diskursu mržnje definitivno ima negativan utjecaj i na emocionalno stanje mladih Roma na internetu.

Informativni sastanak sa stručnjacima u području govora mržnje

Kako bi bolje razumjeli sve ovo, troje mladih romskih studenata iz ROM HR-a je odlučilo organizirati informativni sastanak sa stručnjacima u području govora mržnje iz Kuće Ljudskih Prava, Ureda Pučke Pravobraniteljice i Pravnog Fakulteta u Rijeci. Naučili smo da u Hrvatskoj ne postoji službena pravna definicija govora mržnje. Najgori oblici govora mržnje u medijima su određeni [članakom 325](#) kaznenog zakona (npr. izravno pozivanje na nasilje i mržnju usmjereno prema etničkoj skupini ili javno odobravanje, poricanje i pozivanje na genocid) i takve povrede pravni poredak kažnjava po službenoj dužnosti, drugim riječima za ovakve oblike povreda možemo podnijeti kaznenu prijavu.

Blaži oblici štetnog sadržaja se procesuiraju kroz različite posebne prekršajne zakone (npr. novi [Zakon o Elektroničkim Medijima](#)). Međutim, sadržaji na društvenim mrežama (npr. Facebook komentari i ostali sadržaji koji generiraju sami korisnici) nisu uvijek regulirani poput drugih medija u Hrvatskoj. U osnovi, odluka je li nešto govor mržnje donosi sud, a u slučaju društvenih medija sama platforma također ima ugrađeni automatski mehanizam za regulaciju govora mržnje, koji se pokazao neučinkovitim. Naime, prijavljivali smo mrziteljski sadržaj facebook stranice „Želim Normalan Život“, međutim povratna informacija platforme je da nema govora mržnje što je apsurdno. Nažalost, to se dešava zbog nepreciznog automatskog alata za nadzor i uklanjanje štetnog sadržaja. Npr. facebook je uklonio sliku sa Ku Klux Klanom iako u opisu slike slijedi sadržaj koji jasno osuđuje nacionalizam i rasizam, dok se istodobno ne prepoznaje i ne reagira na riječi poput „cigan“, „ganjci“ i druge rasističke nazive koje većina dodjeljuju Romima. Nama u Hrvatskoj fali efektivniji mehanizam uklanjanje nezakonitog sadržaja uz istovremenu zaštitu prava i sloboda izražavanja.

Kako se odnositi prema govoru mržnje na društvenim mrežama?

Kuća Ljudskih Prava predlaže da se prvo prikuplja dokaz govora mržnje s platforme (screenshot komentara ili objave) i onda prijaviti taj sadržaj Facebooku putem mehanizama za prijavljivanje. Ako Facebook ne makne sadržaj, onda se prikupljeni dokaz može prijaviti policiji. Policija i državno odvjetništvo bi po službenoj dužnosti trebala pokrenuti postupke ako sadržaj prikupljenog dokaza krši zakon pod članom 325. kaznenog zakona. Naravno, nije korisno uvesti policiju ako sadržaj izričito i izravno ne krši taj zakon. A čak i ako bi Romi krenuli sakupiti materijale za kaznenu prijavu, bojimo se da nadležno državno odvjetništvo te prijave neće prihvatiti ili neće pravovremeno reagirati u ovakvim situacijama, iako bi to trebali raditi kao zaštitnici *'pravde'*.

Sudovi nisu jedini kanal kojima bi se ovaj problem mogao artikulirati

Možemo se boriti i kroz edukaciju, istraživanje, zagovaranje i izgradnju kontranarativa. Na primjer, Ured Pučke Pravobraniteljice može vladi skrenuti pažnju da postoji problem u vezi govora mržnje i predlagati konkretne preporuke kako taj problem riješiti. Ali Romi su odgovorni preuzeti inicijativu i kontaktirati nadležne institucije o ovakvim problemima te češće prijaviti takve prekršaje. Razlog nereagiranja je u tome što mnogo romskih građana žive u segregiranim naseljima sa slabim pristupom internetu gdje bi mogli istražiti te zakone i institucije. Još jedan razlog je neprepoznavanje govora mržnje i nekorištenje zakonskih mehanizma za zaštitu. Srećom imamo ROMHR - vrlo aktivnu romsku nevladinu organizaciju koja okuplja mlade romske studente, pravnike i stručnjake za javnu politiku i zagovaranje. Ured Pučke Pravobraniteljice i Kuća Ljudskih Prava izrazili su da su otvoreni za bilo kakvu suradnju na ovoj temi. Zajedno s tim institucijama (a nadamo se i mnogim drugim saveznicima iz romskih i ne-romskih krugova) možemo stvoriti koaliciju protiv govora mržnje i izgraditi kapacitete Roma da promijenimo ovaj narativ.